

Τσερπέ, Γ.-Μ., Εφραιμίδου, Λ., & Πολυμενοπούλου, Α. (2016). Το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος *Ιστορία της Μουσικής* για την Α΄ Λυκείου του Μουσικού Σχολείου. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), *Μουσικός Γραμματισμός: Τοπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης (Πρακτικά 7ου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση)* (σσ. 520-527). Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε.

## **Το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος *Ιστορία της Μουσικής* για την Α΄ Λυκείου του Μουσικού Σχολείου**

**Γεωργία Μαρία Τσερπέ**

Σχολική Σύμβουλος Μουσικής Κεντρικής Μακεδονίας  
Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Κεντρικής Μακεδονίας  
gtserpe@sch.gr

**Λευκοθέα Εφραιμίδου**

Εκπαιδευτικός Β/θμιας - Μουσικό Σχολείο Θεσσαλονίκης  
efremidou.lefki@gmail.com

**Αικατερίνη Πολυμενοπούλου**

Σχολική Σύμβουλος Μουσικής Πειραιά, Δ΄ Αθήνας & Δυτικής Αττικής  
Περιφερειακή Διεύθυνση Εκπαίδευσης Αττικής  
kpolymen@pe.uth.gr, polymenop@sch.gr

### **Περίληψη**

*Η εισήγηση αυτή παρουσιάζει το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Ιστορία της μουσικής» για την Α΄ τάξη του Μουσικού Λυκείου. Στο πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνονται επιλεγμένες θεματικές της δυτικής και ελληνικής μουσικής του 20ού αιώνα, έντεχνης και δημοφιλούς. Σκοπός αυτού του προγράμματος είναι η γνωριμία των μαθητών με ρεύματα της μουσικής του 20ού αιώνα σε σύνδεση με το κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον, τη γραμματολογία και τις οπτικές τέχνες, η βελτίωση της μουσικής τους αντίληψης και ο εμπλουτισμός των μουσικών εμπειριών τους. Σημαντικοί στόχοι αποτελούν η εξοικείωση των μαθητών με τις τάσεις ανατροπής στην τέχνη και στη μουσική και ειδικότερα η εξοικείωσή τους με τους μουσικούς πειραματισμούς που ακολούθησαν την εγκατάλειψη του τονικού κέντρου. Το παρόν πρόγραμμα σπουδών είναι σχεδιασμένο στο πλαίσιο της ακαδημαϊκής σχολής, καθώς περιλαμβάνει στόχους που αποσκοπούν στην απόκτηση γνώσεων, στάσεων και αξιών (Φλουρής, 1992), επίσης στο πλαίσιο της ανθρωπιστικής σχολής, καθώς προτείνει εκπαιδευτικές δραστηριότητες και υλικό, στο πλαίσιο της συμμετοχικής και βιωματικής μάθησης (Runfola & Rutkowski, 1992). Επιπλέον, το παρόν πρόγραμμα εμπεριέχει και στοιχεία της κριτικής σχολής, καθώς προωθεί διαδικασίες ανάπτυξης της κριτικής σκέψης (Κουλουμπαρίτη, 2011).*

**Λέξεις κλειδιά:** πρόγραμμα σπουδών μουσικής, σχολές προγραμμάτων σπουδών, μουσική του 20ού αιώνα, μουσικές δραστηριότητες

Tserpe, G.-M., Efremidou, L., & Polymenopoulou, A. (2016). The Curriculum of the lesson “History of music” for Lyceum’s 1<sup>st</sup> year of music school In M. Kokkidou & Z. Dionyssiou (Eds.), *Music Literacy: Formal and Informal Ways of Music Teaching-Learning (Proceedings of the 7th International Conference of the Greek Society for Music Education)* (pp. 520-527).  
Thessaloniki: GSME.

## **The Curriculum of the lesson “History of music” for Lyceum’s 1<sup>st</sup> year of music school**

**Georgia Maria Tserpe**

School Counselor for Music  
Regional Direction of Education of Central Macedonia  
gtserpe@sch.gr

**Lefkothea Efremidou**

Music Teacher, Music School of Thessaloniki  
efremidou.lefki@gmail.com

**Aikaterini Polymenopoulou**

School Counselor for Music  
Regional Direction of Education of Attica  
kpolymen@pe.uth.gr & polymenop@sch.gr

### **Abstract**

*This paper presents the Curriculum for the lesson “History of music” (1<sup>st</sup> year Music Lyceum). It includes units of the 20<sup>th</sup> century’s artificial and popular European and Greek music. The goal of this Curriculum is pupils’ contact with music currents of 20<sup>th</sup> century in a connection with social political background, literature and visual arts, the improvement of their music perception and the enrichment their music experiences. Important goals are the pupils’ familiarity with the upsets that happened in art and in music and especially their familiarity with music experimentations that followed the abandonment of tonality. This Curriculum is designed in the frame of academic school, as concludes targets which refers to awareness, attitudes and values (Φλουρής, 1992), in frame of humanistic school, as suggests activities and educational material (Runfola & Rutkowski, 1992) and in frame of critic school, as it proposes procedures of critical thought (Κουλουμπαρίτη, 2011).*

**Keywords:** curriculum, curriculums’schools, music of the 20<sup>th</sup> century, music activities

Στην παρούσα εισήγηση παρουσιάζεται το Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος της Ιστορίας της Μουσικής για την Α΄ τάξη Λυκείου των μουσικών σχολείων, το οποίο πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο της Πράξης «Νέο Σχολείο (Σχολείο 21ου αιώνα), Νέα Προγράμματα Σπουδών» του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής (ΦΕΚ 2858/28-12-2015, τ.Β΄). Το πρόγραμμα αυτό περιλαμβάνει επιλεγμένες θεματικές της δυτικής και ελληνικής μουσικής του 20ού αιώνα, έντεχνης και δημοφιλούς.

Το Πρόγραμμα Σπουδών ενός μαθήματος αποτελεί, σύμφωνα με τη σύγχρονη έννοια του curriculum, ένα καθοδηγητικό πλαίσιο στο οποίο ορίζονται το περιεχόμενο του μαθήματος και οι μαθησιακές διαδικασίες-στρατηγικές που εφαρμόζονται, στο πλαίσιο του τι είναι άξιο να εφαρμοστεί, με ποιους τρόπους και με ποια μέσα (Smith, 1996· 2000). Ορίζονται, δηλαδή, η ανάπτυξη γνώσεων, δεξιοτήτων (επικοινωνία, συνεργασία), η ανάπτυξη κριτικής σκέψης (Κουλουμπαρίτση, 2011), καθώς και οι απόψεις, οι αξίες και οι στάσεις που θα πρέπει να διαμορφώσουν οι μαθητές (Jackson, 1992· Καψάλης & Βρεττός, 1999). Ένα πρόγραμμα σπουδών, επίσης, συνδέεται με τη ζωή, τις εμπειρίες και τα βιώματα στον σχολικό χώρο και προβάλλει συναισθήματα και συμπεριφορές (Pinar et al., 2008). Το πρόγραμμα σπουδών, ακόμη, εκφράζει τη δυναμική της εποχής του, είναι ένα κείμενο ιδεολογικό και φιλοσοφικό, στο οποίο αντανakλώνονται οι κοινωνικές, πολιτικές και πολιτισμικές συνθήκες. Αναδεικνύει ό,τι θεωρείται στην εποχή του αξιόλογη γνώση και προβάλλει το είδος του πολίτη που στοχεύει να διαμορφώσει, καθώς δίνει απάντηση σε ερωτήματα για το ποιες γνώσεις, δεξιότητες, αξίες και στάσεις χρειάζεται να αποκτήσουν οι μαθητές (Κουτσελίνη, 2001· Κασσωτάκης & Φλουρής, 2005).

Υπάρχουν τέσσερις σχολές προγραμμάτων σπουδών, η ακαδημαϊκή (academic curriculum), η ανθρωπιστική (humanistic curriculum), η συστηματική (systematic curriculum) και η κριτική σχολή (critical curriculum). Κατά την ακαδημαϊκή σχολή επιλέγονται για το σχεδιασμό του προγράμματος ενός γνωστικού πεδίου συγκεκριμένες γνώσεις και ικανότητες, οι οποίες επιδιώκονται μέσω συγκεκριμένης φιλοσοφίας, σκοπών, στόχων και μεθόδων. Ο τρόπος επιλογής και οργάνωσης της γνώσης αποτελεί το κυριότερο έργο του σχεδιαστή (Broome, 2014· McNeil, 2009). Η ακαδημαϊκή σχολή επικεντρώνεται στην αποτελεσματική παράδοση της γνώσης και δίνει έμφαση σε τεχνικές που αφορούν την ερμηνεία και την ανάλυση. Οι μαθητές όμως έχουν μικρό ενεργό ρόλο στη διαδικασία της μάθησης. (Burton et al., 2001). Κατά την ανθρωπιστική σχολή στο επίκεντρο της διδασκαλίας βρίσκεται ο μαθητής, η πνευματική και η ηθική του ανάπτυξη. Προτείνονται δραστηριότητες και εποπτικό υλικό (Runfola & Rutkowski, 1992), μέσα από τα οποία επιδιώκονται η ανάπτυξη δεξιοτήτων, συμμετοχικότητας, συμπεριφορών και στάσεων (Galton, 1998· Broome, 2014) και παρέχονται δυνατότητες στους μαθητές να ανακαλύψουν ενδιαφέροντα μέσα από δραστηριότητες που σχετίζονται με την πραγματική ζωή (Hewitt, 2006· McNeil, 2009). Κατά τη συστηματική σχολή προτεραιότητα δίνεται στις μετρήσεις μάθησης του μαθητή βάσει προκαθορισμένων κριτηρίων (benchmarks ή standards, McNeil, 2009). Ο σχεδιαστής ενός τέτοιου προγράμματος αποφασίζει με βάση αυτές τις σταθερές (benchmarks, standards) την ποιότητα της διδασκαλίας και της μάθησης (Broome, 2014), λαμβάνοντας υπόψη του τα

αποτελέσματα στοχευμένων δοκιμασιών (tests) (McNeil, 2009). Προγράμματα τέτοιου είδους εφαρμόζονται στην Αγγλία. Κατά την κριτική σχολή, ακόμη, προτείνονται διαδικασίες κριτικής σκέψης και στοχασμού (Κουλουμπαρίτση, 2011).

Στο πλαίσιο της σύγχρονης βιβλιογραφίας, το παρόν πρόγραμμα καλείται να εφαρμόσει την επίτευξη στόχων που αφορούν γνώσεις, δεξιότητες και στάσεις μέσα από συμμετοχικές και βιωματικές διαδικασίες, λαμβάνοντας υπόψη τα ενδιαφέροντα και τις κλίσεις των μαθητών. Σκοπός αυτού του προγράμματος σπουδών είναι η γνωριμία των μαθητών με τα μουσικά ρεύματα του 20ού αιώνα και με την εξέλιξη της μουσικής δημιουργίας, η βελτίωση της μουσικής τους αντίληψης και ο εμπλουτισμός των μουσικών εμπειριών τους. Σημαντικοί στόχοι αποτελούν: η αναγνώριση στοιχείων ύφους των μουσικών ρευμάτων και η σύνδεσή τους με το κοινωνικό και πολιτικο-πολιτισμικό πλαίσιο των τριών περιόδων (αρχές 20ού αιώνα, Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, περίοδος μεσοπολέμου, περίοδος μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο), η εξοικείωσή τους με τους μουσικούς πειραματισμούς που ακολούθησαν την εγκατάλειψη του τονικού κέντρου, η αντίληψη των νοημάτων της μουσικής και της δραματολογικής λειτουργίας της μουσικής, η γνωριμία, βιωματικά, διαφορετικών ειδών μουσικών κειμένων και γραφικών παρτιτούρων, η απόκτηση αισθητικής κρίσης μέσα από συγκρίσεις της μουσικής του παρελθόντος με αυτήν του παρόντος, η σύνδεση μουσικών ρευμάτων με λογοτεχνικά και εικαστικά κινήματα (διαθεματική σύνδεση), η σύνδεση στοιχείων ύφους της μουσικής με τα μαθήματα της αρμονίας και της μορφολογίας (διεπιστημονική σύνδεση) και η αξιοποίηση με διάφορους τρόπους των νέων τεχνολογιών.

Το πρόγραμμα αυτό αποτελεί ένα curriculum, καθώς έχει σαφείς στόχους, αναλυτικό περιεχόμενο και αναλυτικές περιγραφές της διαδικασίας της μάθησης. Βασίστηκε, ως δομή και φιλοσοφία στο Πρόγραμμα Σπουδών μουσικής για την Α΄ Λυκείου γενικού σχολείου («Καλλιτεχνική Παιδεία», ΦΕΚ 155 Β/22-1-2015), το οποίο σχεδιάστηκε υπό την επιστημονική εποπτεία της γράφουσας με συγγραφείς τις καθηγήτριες μουσικής Μητσοπούλου Ε. και Τσιγκούλη Α., αλλά επιπλέον σχεδιάστηκε και εμπλουτίστηκε με βάση τις ανάγκες και τις απαιτήσεις του ελληνικού μουσικού σχολείου. Είναι στοχοκεντρικό, καθώς επικεντρώνεται σε σαφείς στόχους που αναφέρονται σε εννοιολογική, πραγματολογική, διαδικαστική γνώση και σε μεταφορά στάσεων και αξιών (Κουλουμπαρίτση, 2011). Η ύλη παρουσιάζεται με χρονολογική διάταξη, γιατί είναι σημαντικό να γίνει κατανοητό στους μαθητές η εξέλιξη της μουσικής δημιουργίας. Για τη σωστή εφαρμογή αυτού του προγράμματος σπουδών θεωρείται απαραίτητη η επιστημονική επάρκεια των εκπαιδευτικών που διδάσκουν το αντικείμενο και η ύπαρξη των κατάλληλων διδακτικών και τεχνικών υποδομών. Σε όλη τη διάρκεια εκπόνησης του προγράμματος έγινε προσπάθεια να τηρηθούν οι αρχικοί στόχοι, δηλαδή η ύπαρξη σαφών στόχων στο πρόγραμμα, η ύπαρξη ενότητας και συνοχής στα δομικά στοιχεία του (στόχοι, μεθοδολογία, περιεχόμενο-θεματικές ενότητες) και η χρηστικότητα α) ως προς τον τρόπο παράθεσης των πληροφοριών, β) την επιλογή των θεματικών ενοτήτων και του τρόπου κατάταξης και παρουσίασής τους και γ) την ιεράρχηση των προτεινόμενων δραστηριοτήτων με το κριτήριο της διαβαθμισμένης δυσκολίας

και της πιο εύκολης εφαρμογής τους στην τάξη (καθοδηγητικό στοιχείο του προγράμματος). Αυτό το τελευταίο, ιδιαίτερα, αποτέλεσε εξ αρχής σταθερή πρόθεση, ώστε να ελαχιστοποιηθεί η απόσταση μεταξύ θεωρίας και πράξης (Shepherd & Vulliamy, 1994), στο πλαίσιο των αναγκών των μουσικών σχολείων. Στην εισαγωγή του προγράμματος δίνονται, μεταξύ άλλων, και οδηγίες για την αξιολόγηση του μαθήματος η οποία αποσκοπεί στη διαπίστωση των προσδοκώμενων στόχων. Ο εκπαιδευτικός καλείται να διερευνήσει την ατομική και συλλογική πορεία των μαθητών, τις δυσκολίες και τις ελλείψεις και ανατροφοδοτεί τη διδασκαλία του (διαμορφωτική και εξελικτική αξιολόγηση) με στόχο τη βελτίωση, την πρόοδο και την ενίσχυση των κινήτρων των μαθητών για περαιτέρω μάθηση.

Μέσα από την κλείδα παρατήρησης του καθηγητή οι μαθητές αξιολογούνται α) μέσω της αυτοαξιολόγησης των μαθητικών ομάδων, β) ως προς το γνωστικό επίπεδο, γ) ως προς τις ικανότητες που έχουν (ευχέρεια, κλίση), δ) ως προς τις επιμέρους δεξιότητες που αναπτύσσουν (παρατηρητικότητα, φαντασία, αυτοσυγκέντρωση, συνεργασία, επικοινωνία, παρατηρητικότητα, έκφραση παρατηρήσεων και κρίσεων, πειθαρχία, συνθετική σκέψη και πρωτοβουλίες), ε) ως προς την επιμέλεια, τη συμμετοχή στις δραστηριότητες, τη συνέπεια, τα παραδοτέα των εργασιών, τις επιδόσεις στα γνωσιολογικά τεστ-φύλλα εργασίας (Ταρατόρη & Κουγιουρούκη, 2011) (με ερωτήσεις ευθείας απόκρισης, ερωτήσεις ανοικτού τύπου πολλαπλών επιλογών, ερωτήσεις κλειστού τύπου, ερωτήσεις κρίσης, διατύπωση ερωτήσεων, κατασκευή νοητικών χαρτών, απαντήσεις σε σταυρόλεξα) και ζ) ως προς τη στάση τους στο μάθημα (παρουσία στην πρόβουσα ώρα, ενδιαφέρον για τις υποδείξεις του καθηγητή και την εφαρμογή τους). Επιπλέον, προτείνεται, ως ένα πολυδιάστατο εργαλείο εναλλακτικής αξιολόγησης, και ο Φάκελος Επιτευγμάτων (portfolio) του μαθητή, καθώς αποτελεί συλλογή των έργων του μαθητή, τα οποία έχουν επιλεγεί από τον ίδιο και αποτελούν αποδείξεις για την προσπάθεια, την πρόοδο και την επίδοσή του (Κουλουμπαρίτση & Ματσαγγούρας, 2004). Ο φάκελος αυτός είναι δυνατόν να περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, ηχογραφήσεις από συναυλίες, δημιουργικές εργασίες, τεστ που έχουν βαθμολογηθεί, κείμενα με σκέψεις και σχόλια του μαθητή και φύλλα αξιολόγησης (αυτο-αξιολόγησης και έτερο-αξιολόγησης).

Με κριτήριο τα παραπάνω χαρακτηριστικά του προγράμματος, τους στόχους, τις θέσεις και τον τρόπο που αυτά προβάλλονται, συνάγεται ότι το παρόν πρόγραμμα ενέχει συνδυασμό στοιχείων από την ακαδημαϊκή σχολή, την ανθρωπιστική σχολή και την κριτική σχολή. Ο συνδυασμός αυτός επιδιώχθηκε για να ενθαρρυνθούν οι μαθητές να συμμετέχουν σε ενεργείς και βιωματικές δραστηριότητες και να μην είναι μόνο αποδέκτες γνώσεων.

Όσον αφορά τη σύνδεση του προγράμματος με την ακαδημαϊκή σχολή αυτή διαφαίνεται από τη στοχοκεντρικότητά του, καθώς διατυπώνονται σαφείς στόχοι που αναφέρονται σε εννοιολογική, διαδικαστική γνώση, ενώ επιπλέον υπογραμμίζονται αξίες και στάσεις. Ακόμη, η σύνδεση του προγράμματος με την ακαδημαϊκή σχολή διαφαίνεται στην έμφαση που δίνεται στο περιεχόμενο και στον τρόπο επιλογής και οργάνωσης της γνώσης, κάτι που υποδεικνύει την εφαρμογή του προγράμματος από γνώστη και επαγγελματία. Οι θεματικές ενότητες επικεντρώνονται στο μουσικό παράδειγμα, το οποίο αποτελεί βάση και

για τις δραστηριότητες. Τα μουσικά παραδείγματα ακολουθούν μία χρονική αλληλουχία μεταξύ τους και συμπληρώνονται με ιστορικές και κοινωνικές πληροφορίες, σημαντικές για την κατανόηση των μουσικών έργων, όπως ποιος είναι ο δημιουργός, πότε και πού και ποια τα αιτήματα και οι κοινωνικές συνθήκες της εποχής, ώστε τα μουσικά έργα να ειπωθούν μέσα στο πολιτισμικό τους πλαίσιο. Προτείνονται, επίσης, συνδέσεις της μουσικής και με άλλα μαθήματα που διδάσκονται στο Λύκειο, όπως πολιτική παιδεία και κοινωνιολογία, μέσα από τα πεδία της ιστορίας, της αισθητικής της τέχνης (Kougl, 1977) και μέσα από παραδειγματικά έργα από τον χώρο των εικαστικών, όπου είναι απαραίτητο, για την κατανόηση από τους μαθητές δύσκολων φαινομένων της μουσικής. Έτσι, η γνώση γίνεται σφαιρικότερη, καθώς οι μαθητές ωθούνται στη διαμόρφωση σκέψεων που αγγίζουν τα πεδία της ερμηνείας και της ανάλυσης (Adorno, 1976· Danuser, 1992). Για παράδειγμα, στο κεφάλαιο που αναφέρεται στις Ιστορικές Πρωτοπορίες, σημαντικός στόχος αποτελεί οι μαθητές να κατανοήσουν τις πολιτικές αλλαγές που συντελέστηκαν στην Ευρώπη μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και να τις συνδέσουν με τις έννοιες της αποδόμησης ή του κατακερματισμού, καθώς και με τους λόγους για τους οποίους συνέβη αυτό (Λοϊζίδη, 1987). Αναλύεται ο όρος *avant-garde* (πρωτοπορία) και τονίζεται ο πολεμικός χαρακτήρας των τριών ιστορικών κινημάτων, του φουτουρισμού, του ντανταϊσμού και του σουρεαλισμού για μια κοινωνική - πολιτική - καλλιτεχνική ανανέωση (Bürger, 1974).

Όσον αφορά τη σύνδεση του προγράμματος με την ανθρωπιστική σχολή, βρίσκεται στον καθοδηγητικό χαρακτήρα του προγράμματος, στην ευελιξία που μπορεί να έχει ο καθηγητής και στο ότι στο επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας βρίσκεται ο μαθητής. Έτσι, προτείνονται, ποικίλες βιωματικές (Woolfolk, 2000), μεταξύ άλλων, δραστηριότητες, μέσα από τις οποίες επιδιώκεται η ανάπτυξη δεξιοτήτων, συμμετοχικότητας, συμπεριφορών και στάσεων με στόχο την παρώθηση του μαθητή, την απελευθέρωσή του, την καλλιέργεια δημιουργικής και κριτικής σκέψης και την ολόπλευρη ανάπτυξή του. Ο μαθητής ωθείται να συμμετάσχει σε δραστηριότητες, να πειραματίζεται (Nημά & Καψάλης, 2002· Woolfolk, 2000), να αναλύει, να αποδίδει τους ήχους ενός εικαστικού έργου, να εκτελεί γραφική παρτιτούρα ή να αυτοσχεδιάζει. Για τον λόγο αυτό η επιλογή των δραστηριοτήτων και των ενδεικτικών παραδειγμάτων για ακρόαση έγινε σε αρκετό βαθμό από το ευρύ πεδίο της έντεχνης και δημοφιλούς μουσικής με τα κριτήρια της εμπειρικής, βιωματικής γνώσης - αρχικές εμπειρίες των μαθητών- και των ενδιαφερόντων των μαθητών (νοηματοδοτημένη διδασκαλία). Για παράδειγμα στο κεφάλαιο που αφορά τις Ιστορικές Πρωτοπορίες προτείνονται βιωματικές δραστηριότητες αποδόμησης προτάσεων και εικόνων για να γίνει κατανοητή η διάσπαση του οπτικού προτύπου της ολότητας σε ελάχιστα και πολυσήμαντα τμήματα. Οι μαθητές αποκτούν εμπειρική γνώση, καθώς δοκιμάζουν απαγγελίες με διαφορετικά τυπογραφικά στοιχεία, παρουσιάζουν με την τεχνική του κολάζ ένα ποίημα, ένα μουσικό κομμάτι, έναν πίνακα και προτείνουν ένα δικό τους τρόπο «οργάνωσης του τυχαίου» για τη δημιουργία ενός μουσικού κομματιού. Στο κεφάλαιο που αναφέρεται στην ηλεκτρονική μουσική στην Ευρώπη οι μαθητές, μεταξύ άλλων παρατηρούν την ενσωμάτωση ήχων των πουλιών στη μουσική του Messiaen.

Μέσα από δραστηριότητες, ακόμη, προτρέπονται να κατανοήσουν τη διαφορά της μουσικής του τυχαίου ανάμεσα στη μουσική του John Cage (Cage, 1981), στην οποία οι ερμηνευτές έχουν την ελευθερία να δημιουργήσουν δικούς τους ήχους, και στη μουσική του Pierre Boulez, στην οποία οι ερμηνευτές μπορούν να επιλέξουν από τις εκδοχές που έχει γράψει ο ίδιος ο συνθέτης. Επίσης, στο κεφάλαιο που αφορά στη τζαζ μουσική και συγκεκριμένα στη γνώση αυτοσχεδιασμού σύντομων μελωδιών τζαζ, οι μαθητές αφού κατανοήσουν τα βασικά στοιχεία της τζαζ (κυρίως τις βασικές συγχορδίες) αυτοσχεδιάζουν σε δοσμένη μικρή μελωδία, προσθέτοντας φθόγγους-στολίδια, αλλάζοντας τα τονικά ύψη και τον ρυθμό ή αυτοσχεδιάζουν πάνω σε δοσμένο αρμονικό σχήμα ή διαδοχή λίγων συγχορδιών η οποία επαναλαμβάνεται συνεχώς (Kamien, 2008· Γλυνιάς-Ζεάκης κ.ά. 2005). Κατόπιν καλούνται να εκτελέσουν τη σύνθεσή τους σε μουσικό/α όργανο/α.

Συμπερασματικά, οι μαθητές έχουν τη δυνατότητα με τη βοήθεια του καθηγητή τους να εξερευνήσουν, μέσα από την απόκτηση γνώσεων, διεξαγωγή έρευνας και μέσα από δραστηριότητες βιωματικού χαρακτήρα, μια ποικιλία μουσικών υφών-στιλ του 20ού αιώνα. Οι συσχετίσεις γνωρισμάτων των μουσικών ρευμάτων του 20ού αιώνα με γνωρίσματα άλλων μορφών τέχνης, καθώς και με το κοινωνικό-πολιτικό πλαίσιο της εποχής που προτρέπονται να κάνουν οι μαθητές οδηγούν στη έκφραση από τους ίδιους κρίσεων και συγκρίσεων και κατ' επέκταση στην ανάπτυξη της κριτικής τους σκέψης. Οι στόχοι αυτοί του προγράμματος παραπέμπουν σε γνωρίσματα της κριτικής σχολής των προγραμμάτων σπουδών.

Στην κρίσιμη εφηβική ηλικία των μαθητών της Α' Λυκείου, κατά την οποία η γενικότερη αμφισβήτηση είναι δεδομένη, ο γόνιμος διάλογος με τη μουσική ιστορία μπορεί να θεωρηθεί επιβεβλημένος. Η γνωριμία, ιδιαίτερα, με θεματικές ενότητες που αφορούν τη δυτική δημοφιλή μουσική, αγαπητή στους μαθητές αυτής της ηλικίας, και η γνωριμία με τις ανατροπές που πρότειναν τα πρωτοποριακά κινήματα και τα καλλιτεχνικά ρεύματα μπορεί να συνδράμει σε μια κριτική ανασκόπηση της ιστορίας και σε ένα προσδιορισμό της ατομικής τους επιδίωξης.

### **Βιβλιογραφία**

- Adorno, Th. (1976). *Philosophie der neuen Musik*. Frankfurt am Main: Suhrkamp.
- Broome, J. L. (2014). Commentary - The case for humanistic curriculum: A discussion of curriculum theory applied to art education. *Journal of Art for Life*, 5(1).
- Bürger, P. (1974). *Theorie der Avant-garde*. Frankfurt am Main: Suhrkamp
- Burton, N., Middlewood, D., & Blatchford, R. (2001). Models of curriculum organization. In D. Middlewood & N. Burton (Eds.), *Managing the Curriculum* (pp. 18-35). London: Sage Publications.
- Cage, J. (1981). *Empty words, writings '73-'78 by John Cage*. Hanover: Wesleyan University Press.
- Danuser, H. (1992). *Die Musik des 20. Jhs*. Ragensburg: Laaber.
- Galton, M. (1998). Principles of curriculum building. In J. Moyles & L. Hargreaves (Eds.), *The primary curriculum: Learning from international perspectives*. London: Routledge.

- Hewitt, T. W. (2006). *Understanding and shaping curriculum: What we teach and why*. Thousand Oaks, CA: Sage.
- Jackson, P. W. (1992). Conceptions of Curriculum and Curriculum Specialists. In P. W. Jackson (Ed.), *Handbook of Research on Curriculum: A Project of the American Educational Research Association* (pp. 3-40). New York: Macmillan.
- Kamien, R. (2008). *Music an Appreciation*. New York, St. Louis, San Francisco: International edition.
- Kougl, K. (1977). *Communicating in the classroom*. Illinois: Waveland Press.
- McNeil, J. D. (2009). *Contemporary curriculum: In thought and action* (7th ed.). Hoboken, NJ: John Wiley and Sons.
- Pinar, W. F., Reynolds, W. M., Slattery, P., & Taubman, P. (2008). *Understanding Curriculum*. New York: Peter Lang Publishing.
- Runfola, M., & Rutkowski, J. (1992). General music curriculum. In R. J. Colwell (Ed.), *Handbook of research on music teaching and learning: A Project of the music educators national conference* (pp. 697-709). New York: Schirmer Books.
- Shepherd, J., & Vulliamy, G. (1994). The struggle for Culture: A sociological case study of the development of a National music Curriculum. *British Journal of Music Education*, 15, 25-40.
- Smith, M. K. (1996, 2000). 'Curriculum theory and practice' the encyclopedia of informal education. Retrieved from [www.infed.org/biblio/b-curr.htm](http://www.infed.org/biblio/b-curr.htm).
- Woolfolk, A. E. (2000). *Educational Psychology*. Boston: Allyn and Bacon.
- Γλυνιάς-Ζεάκης, Α., Πολυμενοπούλου Κ., & Τρανουδάκης Μ. (2005). *Ιστορία της Μουσικής, Οργανολογία, Ιστορία της Τέχνης*. Αθήνα: Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων.
- Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής. (2015). *Πρόγραμμα Σπουδών του μαθήματος «Καλλιτεχνική Παιδεία» της Α' τάξης Γενικού Λυκείου*, ΦΕΚ155, τ.Β' 22/1/2015, 1771-1785. Απόφαση 8604/Δ2, 19-1-2015.
- Κασσωτάκης, Μ., & Φλουρής, Γ. (2005). *Μάθηση και Διδασκαλία. Θεωρία, Πράξη και Αξιολόγηση της Διδασκαλίας. Τόμος Β*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Καψάλης, Α., & Βρεττός, Γ. (1999). *Αναλυτικό Πρόγραμμα. Σχεδιασμός - Αξιολόγηση - Αναμόρφωση*. Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Κουλουμπαρίτση, Α., & Ματσαγγούρας, Η. (2004). Φάκελος εργασιών του μαθητή (Portfolio): Η αυθεντική αξιολόγηση στη διαθεματική διδασκαλία. Στο Π. Αγγελίδης, & Γ. Μαυροειδής (Επιμ.), *Εκπαιδευτικές καινοτομίες για το σχολείο του μέλλοντος*. Αθήνα: Τυπωθείτω.
- Κουλουμπαρίτση, Α. Χ. (2011). *Αναλυτικό πρόγραμμα και διδακτικός σχεδιασμός*. Αθήνα: Γρηγόρη.
- Κουτσελίνη, Μ. (2001). *Ανάπτυξη Προγραμμάτων. Θεωρία-Έρευνα-Πράξη*. Λευκωσία.
- Λοϊζίδη, Ν. (1987). *Απόγειο και κρίση της πρωτοποριακής ιδεολογίας*. Αθήνα: Νεφέλη.
- Νημά, Ε., & Καψάλης, Α. (2002). *Σύγχρονη Διδακτική*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Ταρατόρη, Ε., & Κουγιουρούκη, Μ. (2011). *Τα φύλλα εργασίας στη διδακτική πράξη*. Θεσσαλονίκη: Αφοί Κυριακίδη.
- Φλουρής, Γ. (1992). *Αναλυτικά προγράμματα για μια νέα εποχή στην εκπαίδευση*. Αθήνα: Γρηγόρη.